

Mai magyar rendvédelmünkben a „csendőr” és „Csendőrség” szavak idegennek hatnak és sokak számára egy letűnt kor elavult szervezetét, kezdetleges módszereit és műveletlen, durva állományát jelentik. Az évtizedekig tiltott témának számító testület-történeti kutatások csendjét csak politikai töltetű és saját nézeteiket kiragadott tényekkel igazoló elfogult művek törték meg, melyek az európai szinten is kimagasló eredményességű és azóta sem látott közbiztonságot fenntartó szervezet valódi érdemeit elfedték.¹ A Magyar Királyi Csendőrség létrehozásáig hosszú út vezetett, amely kontinensünk rendvédelmi szervezeteinek minden tapasztalatát, sikerét és kudarcát feldolgozva ért célba.² A testület működésének objektív megismeréséhez a társadalmi viszonyok, a közigazgatási felépítés és főként a történelmi események átfogó vizsgálata szükséges, melynek alapvető feltétele a szervezeti modell kialakulásának és fejlődésének megismerése. Úgy gondolom, hogy a Magyar Királyi Csendőrség történetének objektív történelemszemléleten nyugvó feldolgozásához járulhat hozzá a testület híradó-technikai fejlődéstörténetének a vizsgálata.

A csendőrség szó által jelzett fogalom olyan katonailag szervezett közbiztonsági őrtestületet jelent, amely hagyományosan vidéken és a haderő kötelékében, annak kiegészítő részeként tartja fenn a közrendet. A testületen belül katonai függelmi viszonyok biztosítják a magas szintű fegyelmet és a személyi állomány katonai rendfokozatot visel. A szervezet jellemzően – akár a hadsereg többi része – a hadügyminiszternek volt alárendelve, de egyes szolgálatok tekintetében a belügy-, az igazságügy-, és Franciaországban például a tengerészeti és gyarmatügyi minisztereknek is rendelkezésére állt. Magyarország hasonló, de korszerűbb struktúrát követve kettős alárendeltségű szervezetet hozott létre, amely a kiképzés, a személyzeti és a fegyelmi ügyek vonatkozásában a honvédelmi, a finanszírozás és a szakmai irányítás tekintetében pedig a belügyi tárca irányítása alá tartozott.³

A szervezettípus egyaránt kötődött a hadsereghez és a polgári közigazgatáshoz, ami történetének és tevékenységének kutatását is erősen strukturálja. A csendőrségről mint testülettípusról és a nemzeti csendőrségek történetéről kiterjedt nemzetközi szakirodalom jött létre. Ebbe harmonikusan illeszkedtek a magyarországi feldolgozások. A második világháborút követően azonban — politikai prekonceptióból fakadóan — a hazai és a külföldi csendőrség-történeti szakirodalmat háttérbe szorították, a téma művelését akadályozták. A rendszerváltást követően azonban — alkotói szabadság kiteljesedésével — újra előtérbe került a téma művelése, hiszen a Magyar Királyi Csendőrség története a magyar rendvédelem-történet tapasztalatainak a tárháza.⁴

PRESZLY Lóránd 1920-ban publikált első csendőrség-történeti műve az 1881 és 1918 közti időszakot öleli fel és mutatja be a Magyar Királyi Csendőrség fejlődését. Már ebben a műben is megjelenik az a szemlélet, hogy csak a szervezettípus történelmi múltjának megismerése vezethet a testület teljes megértéséhez, így könyve második fejezetét a csendőrség eredetének szentelte.⁵

A korabeli csendőr szakirodalom már 1911-től foglalkozott más országok csendőrségeinek bemutatásával a *Csendőrségi Lapok* című szakfolyóiratban. Az európai és tengeren túli rendvédelmi modellek közül természetesen a csendőrségi szervezetek bemutatása volt hangsúlyosabb és 1929-től a lap rendszeresen közölt csendőrség-történeti írásokat is.⁶

A Magyar Királyi Csendőrség történetének újabb átfogó feldolgozására, ezáltal a történelmi gyökerek kutatására a második világháborút követően került sor. A KÖVENDY Károly által 1973-ban megjelentetett „*A Magyar Királyi Csendőrség*” című gyűjteményes kötet⁷ után REKTOR Béla 1980-ban publikált könyve tárta fel a testület átfogó történetét. Az utóbbi műben nagy hangsúlyt kapott a szervezettípus kialakulásának és európai elterjedésének vizsgálata, ami a téma egyik legjelentősebb alkotásává tette.⁸

A rendszerváltás előtti időszakban elkezdett kutatómunkák közül külön kiemelésre érdemes PARÁDI József munkássága, ami — 1984-ben megjelent „*A határszéli csendőrség*” című kismonográfiája óta — a legszélesebb palettán fogja át a csendőrségtörténeti kutatásokat.⁹ Számos könyve és tanulmánya nagyban hozzájárult a csendőrségről kialakított torz kép megkérdőjelezéséhez és értékes írásokkal gazdagította a testület eredetének kutatását. 2012-ben megjelent „*A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.*” című könyve részletesen és elemző módon értékeli a szervezettípus kialakulását.¹⁰

A csendőrség eredetét kutatva megállapíthatjuk, hogy a későbbi közbiztonsági rendeltetést katonai és katonai rendészeti feladatok előzték meg, melyekből később számos szolgálati ág fejlődött ki. A csendőrség kezdeti története tehát a katonai rendészet, a táborig csendőrség fejlődéstörténete. A téma kiemelkedő alkotása SZAKÁLY Sándor 1990-ben publikált „*A magyar táborig csendőrség*” című

könyve,¹¹ amely számos tanulmány és folyamatos kutatómunka után a „*A magyar tábori csendőrség története 1938-1945.*” címmel kibővített formában ismételt kiadásra került.

A magyar csendőrség dualizmuskori történetét és a szervezet létrehozásához vezető körülményeket Csapó Csaba „*A Magyar Királyi Csendőrség története 1881-1914*” című 1999-ben megjelent könyve tárja fel, amely szintén új eredményekkel gazdagította a testülettípus kialakulásáról rendelkezésre álló ismeretanyagot.¹²

A Magyar Királyi Csendőrség két világháború közötti történetét — önálló kötet formájában — KAISER Ferenc dolgozta fel.¹³

A Magyar Királyi Csendőrség történetét feldolgozó művek elsősorban a testület szervezetével, működésével, humán viszonyaival és jogi meghatározottságaival foglalkoztak. A testület technikatörténeti témája kutatását kevesen művelték. A csendőrségi járművek feltárását és bemutatását végezte el HEGEDŰS Ernő.¹⁴

Mint minden technikai vívmányt, a kommunikációs eszközöket is hamar fegyvertárunk részévé tették a közbiztonságra vagy állambiztonságra veszélyes személyek és szervezetek. A rádiózás polgári célú felhasználásával megnyílt az út a készülékek illegális használata előtt, melyre a közbiztonsági szervezeteknek megfelelő választ kellett adniuk. Különösen fontos volt ez a Magyar Királyi Csendőrség számára, amely az ország vidéki területein teljesítette szolgálatát. A futárszolgálat vagy a távíró használatánál hatékonyabb, a kor műszaki színvonalának megfelelő hírosszekötetés biztosítása elengedhetetlen volt a magas szintű közbiztonsági szolgálat fenntartásához, ezért a csendőri szervezet már viszonylag korán érdeklődést mutatott az új lehetőségek iránt. A szervezet katonai jellege a híradó szolgálat megszervezésére is nagy hatással volt, ami megbízható hírendszer kialakítását eredményezte. Az 1930-as években már szaktanfolyamokon felkészített híradó csendőrök működtették az országos rádió hírendszert, és magas színvonalon látták el hírközlési, figyelési és rádió-felderítési feladataikat. Szervezési elveik közül számos a mai napig érvényes. A híradó szolgálat nagyban hozzájárult a csendőrség kiemelkedő felderítési eredményességéhez és megmutatta, hogy a merevnek hitt szervezet milyen rugalmasan alkalmazkodott a XX. század elejének technikai kihívásaihoz.

A rádiózás kezdetei

A XX. század első évtizedeiben egy fiatal, de dinamikusan fejlődő találmány írta át a hírközlés történetét. A rövid múltra visszatekintő rádiózás szinte mai korunkat megszegyenyítő gyorsasággal terjedt el a világon. A rádióvevő őseinek HERTZ rezonátora tekinthető, amellyel 1887-1888-ban kísérletben bizonyította az elektromágneses hullámok létezését. Az olasz MARCONI 1894-ben mutatta be a távközlési hullámok gyakorlati alkalmazását és a drótnélküli távírót. Az orosz POPOV 1896-ban 250 méterre továbbította az első drótnélküli táviratot, öt évvel később pedig már Anglia és Amerika között is vezeték nélkül folyt az információcsere. Az úgynevezett szikratávirót egymástól függetlenül fejlesztette Nikola TESLA, Guglielmo MARCONI és Alekszandr POPOV.

Lee de FOREST 1906-ban feltalálta a háromelektrodás csövet, a triódát, mellyel tökéletesebb vevőkészüléket lehetett létrehozni, így lehetővé vált, hogy a rádió ne csak jeleket, hanem emberi hangot is közvetítsen. Az első rádióműsort 1914-ben sugározták a belgiumi Lackenben, 1921-ben pedig Pittsburghben útjára indult az első rendszeres adás. A rádió műsorszórás hamarosan egész Európában elterjedt: 1922-ben megalakult a British Broadcasting Co. Ltd. (BBC), és Németországban két magántársaság is megkezdte a sugárzást.

A rádiózás magyarországi fejlődése 1903-ban kezdődött Budapest környéki rádiókísérletekkel, melyeket 1906-ban komoly eredmény követett: HOLLÓS József és TOLNAI Henrik Fiume kikötőjéből olyan rádiójeleket sugároztak az „Előre” nevű gőzhajó vevőkészülékére, melyeket még Anconában is jól vettek. 1914-ben már rádióállomás is létesült a Csepel-szigeten, melynek jele egész Európában fogható volt.¹⁵ Az első világháború alatt már Magyarországon is folyt katonai rádió-adóvevő gyártás, melyeket sikeresen alkalmaztak a harctéri hírközlésben.

A háborús tapasztalatok és gyártási kapacitás hatására a polgári célú rádiózás is nagy lendületet vett. A Magyar Távirati Iroda 1925. XII. 1-én nyitotta meg a magyar rádióhírmondó budapesti állomását, melyet KOZMA Miklós vezérigazgató a következő szavakkal adott át: „*A magyar kultúra fegyvertára erős fegyverrel gyarapodott*”¹⁶ Akkor még nem sejtette, hogy ez a zseniális találmány valóban fegyverré válik, méghozzá a bűnüldöző szervek kezében. A kiépülő csendőrségi rádióhálózat egyre hangsúlyosabb támogatójává vált a vidék közbiztonságának.

A közbiztonsági rádióhálózat kiépítése

1930-ban Németország kezdeményezésére a nemzetközi bűnügyi szervezetek a rádiót, mint a távközlés egyik legkorszerűbb és leggyorsabb eszközét a nyomozás szolgálatába állították. Ekkor alakult meg a „Nemzetközi bűnügyi rádió hírszolgálat”, melyhez az épülő magyar közbiztonsági rádiózás is csatlakozott.¹⁷

A berlini központ irányításával a nemzetközi bűnügyi rádió hírszolgálat nemzeti állomásai egymással is közvetlen összeköttetésben álltak és biztosították a rádiórendszeren érkező híryanag saját közbiztonsági szerveikhez történő gyors továbbítását. Ennek eszközét az egyes országok területén létesült közbiztonsági rádió hírhálózatok képezték, melynek hazai vezető állomása a rendőrségi rádió hírhálózat budapesti központja volt. Hívójele „HAP” volt a „*Hungaria Polizei*” szavak rövidítéséből. Magyarországon a rendőrség és a csendőrség külön rádió hírhálózzal rendelkezett külön-külön vezetőállomással Budapesten. Országon belül ezek a hálózatok egymástól függetlenül, önállóan működtek. Az együttműködést a vezető állomások közti közvetlen távbeszélő-összeköttetés biztosította. Az itt átvett információk kerültek közlésre a saját hálózatokon. Ezenkívül a rendőrségi rádióhálózat vezető állomásának naponta kisugárzott híryanagát a csendőrség híradó szárnyparancsnokságának megfigyelő állomása is vette, és az azonnali intézkedésre szoruló sürgős közleményeknek a csendőrség rádióhálózatán való továbbításáról gondoskodott. Ezeket, valamint a felvett többi híryanagot a „Nyomozati Értesítő”-ben közzététel céljából a csendőrség Központi Nyomozó Parancsnokságához továbbította.¹⁸

A korai fogalom-meghatározások szerint a híradás, vagy összeköttetés ama rendszabályok összessége volt, amelyek a végrehajtás alatt a parancsnokok között a szellemi kapcsolatot, az egyes szervek között pedig a szervi együttműködést biztosították a kitűzött cél elérése érdekében. Eszerint a gyors és biztos összeköttetés, és annak fenntartása képezte az alapját az egyöntetűségnek, valamint megalapozta az összhangot a parancsnok és az alárendelt egységek között.

Már korán felismerték, hogy a biztos összeköttetés és híradás alapja a híradó eszközök párhuzamos alkalmazásán nyugszik. A vezetékes telefon- és távírvonalak nem minden esetben üzembiztosak, mert azok elvágásával, a központok elfoglalásával könnyen üzemképtelenné tehetők. Ennek veszélye akár a rendbontó, zavartkeltő elemek tevékenysége, akár elemi csapások vagy rendkívüli események miatt folyamatosan fennállt. 1936 februárjában például egy Pécs környékén tomboló hóviharban a posta és a vasút valamennyi távíró és távbeszélő vezetéke megrongálódott, így az összeköttetés Budapest és Pécs között teljesen megszakadt. A budapesti és pécsi csendőr híradó őrsök a miskolci őrs irányításával és közvetítésével kapcsolatba léptek, és 48 órán át biztosították a hatósági intézkedések továbbítását az elszigetelődött országrészebe.¹⁹

A folyamatos hírösszeköttetés biztosítására a csendőrségi szervezeten belül Budapesten létrehozták a híradó szárny-parancsnokságot, amely a testület központi vezetése alatt álló Közlekedési és Híradó Osztály-parancsnokság alárendeltségébe tartozott. A szervezeti elemet 1940-ben alakították ki a híradó szolgálat egységes keretbe foglalása céljából. Ekkor a szakszolgálat még csak szárnyparancsnokság szintjén önállósult az osztályon belül, de 1943-ban önálló híradó osztállyá alakult.²⁰ A vezetett híradó szervezetek három csoportra voltak oszthatók, úgymint:

- a) alárendelt szervezetekre;
- b) utalt szervezetekre és
- c) ideiglenesen kikülönített szervezetekre.

Alárendelt szervezetek voltak a híradó szárny törzsének központi rádió megfigyelő és nyomozó alcsoportja, központi rádió nyilvántartó és adat-kiértékelő alcsoportja, a híradó szakasz-parancsnok és a híradó őrsök, valamint a híradó műhely és híradó anyagraktár. Ezek feladata volt a közbiztonsági híradó szolgálati teendők ellátása, vagyis végrehajtó szervezetek voltak. A kezdeti időszakban hét híradó őrsöt állítottak fel, melyeket a csendőr kerület-parancsnokságok székhelyeire telepítettek. A revíziós időszakban további négy őrrel bővült a szervezet.²¹

Utalt szervezeteknek a csendőr-parancsnokságoknál telepített állandó jellegű rádió adóállomásokat és rádió vevőállomásokat neveztek. Ezek a hírváltás lebonyolításában végrehajtó szervezetekként működtek, a híradó szolgálat egyéb vonatkozásaiban azonban csak támogató szerepük volt. Alárendeltségük kettős: forgalmi, szolgálati és műszaki szempontból közvetlenül a híradó szárnyparancsnoksághoz voltak utalva, egyéb szempontból viszont annak a parancsnokságnak alárendeltségébe tartoztak, melyek rádióállomásán a szolgálatot ellátták. Ezt a kettős alárendeltséget a központi, egy kézben összefutó irányítás elve tette szükségessé, mint az eredményes és üzembiztos híradó szolgálat elengedhetetlen alapfeltétele.

Ideiglenesen kikülönített szervezetek forgalma alá az olyan rádióállomások tartoznak, melyek átmeneti, ideiglenes telepítését rendkívüli közbiztonsági viszonyok, különleges összpontosítások, biztosítások stb. tették szükségessé. Ezek lehetnek mozgó és nem mozgatható rádióállomások is.

A rádió-hírváltás gyors és rendeltetészerű lebonyolítása megkövetelte, hogy a rádió hálózat tagozódása a kiszolgálásra hivatott alakulat szervezetére épüljön, és ahhoz igazodjon. Az intézkedésre hivatott parancsnoknál volt tehát a vezető állomás, az alárendelt egységeknél pedig a tagállomások. Ezek a szolgálatilag együttműködő rádióállomások alkottak egy forgalmi kört, ami a hírközlés alapeleme volt.²²

A csendőrség rádió-hírrendszere tehát a szervezethez alkalmazkodott. Tagozódását, forgalmi rendszerét, rádióállomásainak számát és azok telepítési helyét miniszteri rendeletek szabályozták. A rádióállomások túlnyomó többsége csak vevőkészülékekkel volt felszerelve, ami a kétoldalú hírváltást nem tette lehetővé. Ennek ellenére a rendszer értékes híryanagok, körözések, közbiztonsági, állambiztonsági, bűnügyi felhívásoknak továbbítására kiválóan alkalmas volt. A csendőrség trianon utáni szervezetében a rádió-hírváltás részbeni hiánya nem volt érezhető, mert az őrök aránylag könnyen megközelíthetők voltak és távbeszélő állomásokkal rendelkeztek, a közbiztonsági viszonyok pedig általában nyugodtak voltak. Égetővé vált azonban a rádió hiánya, amikor a trianoni keretből kilépve, az országhoz visszacsatolt területeken került alkalmazásra csendőrségi erő.

A csendőrségi híradó szolgálat gyakorlati hasznát már a korai időszakban megtapasztalhatta a szervezet. 1938. év őszén a Csallóközbe bevonuló csendőr századok azt tapasztalták, hogy a kivonuló csehszlovák hadsereg valamennyi kommunikációs csatornát működésképtelenné tett. A hírosszekötetési rendszer kiépítése tehát a csendőrség híradó szolgálatára hárult, amely 1938. XI. 8. és 1938. XII. 9. között 412 táviratot továbbított. Ez a kor műszaki színvonalán egy ideiglenesen kiépített rendszeren keresztül hatalmas teljesítménynek számított. Az itt szerzett tapasztalatok alapján 1939. tavaszán Kárpátalja pacifikálásakor az összpontosított csendőrségi erőket már rádió adóállomásokkal is felszerelték, melyek nagy szolgálatot tettek. Az általuk továbbított táviratok száma 1939. III. 15-től IV. 20-ig már 2 989 volt.²³

A közbiztonsági híradó szolgálat teljes körű megszervezéséhez a fenti tapasztalatok birtokában, máig érvényes elvek mentén fogtak hozzá. A hálózat kiépítésénél alapvető cél volt az egységes, központi irányítás alatt álló és a közbiztonsági szolgálat céljainak megfelelően szervezett hírendszer létrehozása. Követelményként fogalmazták meg, hogy ez a hírendszer tegye lehetővé a közbiztonsági szolgálatot teljesítő, de különösen a szoros együttműködésre utalt szervezetek közvetlen összeköttetését és hírváltását, és a közbiztonsági rádió felderítési tevékenységgel szervesen kapcsolódjon az államrendészeti szolgálathoz is. Ehhez elengedhetetlen volt, hogy a híradó szolgálatot teljesítő legénység kiképzési foka olyan legyen, hogy a hírváltás, de különösen a rádió felderítés terén a rá háruló mindenkor szolgálati kötelemeknek eleget tudjon tenni. Ez azt jelentette, hogy a híradó csendőr számára nélkülözhetetlen volt, hogy magas szintű közbiztonsági, politikai, rádióforgalmi és műszaki képzettséggel rendelkezzen. A siker zálogát viszont mindenekelőtt abban látták, hogy minden csendőr legyen annyira tájékozott a közbiztonsági híradó szolgálatról, hogy támogató közreműködésével e szolgálatot eredményesen segíthesse.²⁴ A követelménytámasztás máig érvényes egyes alapelemei példaként szolgálhatnak napjaink rendészeti hírközlési és info-kommunikációs rendszereink fejlesztéséhez és működtetéséhez is.

A híradó csendőrök szolgálata és felkészítése

A korabeli műszaki szakirodalomban rádió hírváltás alatt két vagy több rádióállomás kölcsönös forgalmát, összeköttetését értették. Az összeköttetés megvalósulhatott Morse-jelkkel táviró üzemmódban, és élőszóval távbeszélő üzemmódban. Az adás titkosan, előre meghatározott váltakozó időpontokban történt, amiről a vétel után az őr-parancsnok írásban jelentést kapott. Kezdetben komoly problémát okozott a rádiófigyelési feladatokra beosztott csendőröknek a hosszú órákig tartó koncentráció, és a műszaki kihívások miatti folyamatos stressz. A csendőrök „nyugalmának megőrzése” érdekében, valamint a táviró üzemi hírváltás előnyösebb vételi és terjedési viszonyai miatt ez a közlési mód került előtérbe. A táviró üzemmód akkori szóhasználatával élve „egyéni indulatok kifejezésére jellegénél fogva sem alkalmas s így az üzemfegyelem őrzője és megtartója” volt. A fenti körülmények indokolták, hogy az adóállomásokon szolgálatot csak erre felkészített rádiótávírársz csendőrök teljesíthettek.²⁵ A híradó állomány kiválasztásánál összetett szempontrendszert kellett figyelembe venni, így a személyi állomány összetétele a következők szerint alakult.

A híradó szolgálatot híradó csendőrök, rádiótávírársz csendőrök, és rádió vevőállomás-kezelő csendőrök teljesítették. A híradó csendőrök a csapatállományba sorolhatók. Kiképzésük híradó

tanfolyamokon történt, a híradó állományba való átminősítés feltétele a híradó tanfolyam sikeres elvégzése volt. A híradó szárnyánál és a híradó őrsökön, sőt általában híradó alakulatoknál csak híradó csendőrök teljesíthettek szolgálatot. A híradó őrs-parancsnoki rátermettség elbírálása az őrs-parancsnoki iskola eredményes elvégzését követő híradó őrs-parancsnoki vizsgán történt. Ennek sikeres letétele után volt csak előléptethető a jelölt híradó tiszthelyettesé.

A rádiótávíráshoz csendőrök állománya szakszolgálatos állománynak minősült, tagjai korra való tekintet nélkül egészségi szempontból közbiztonsági szolgálat ellátására alkalmatlan csendőrök voltak. Kiképzésük rádiótávíráshoz tanfolyamokon történt. Ennek sikeres elvégzése feltétele volt a rádiótávíráshoz állományba való átminősítésnek. A híradó és a rádiótávíráshoz legénység kiképzése és a szaktanfolyamok megtartása a híradó szárny-parancsnokság feladata volt.

A híradó utasítások megengedték, hogy ideiglenesen és átmeneti jelleggel a híradó őrsökön a táviró hírváltás lebonyolításában jártas, az adóállomásokon az eszközök kezelésében tapasztalt csendőrök is teljesítsenek szolgálatot. Így a híradó szolgálat folytonossága szakember-hiány esetén is mindenképpen biztosítva volt.

A rádió vevőállomások kezelésére külön szakképzett csendőröket nem rendszeresítettek. Ezt a szolgálatot minden csendőrnek ismernie kellett. A szükséges ismeretek elsajátításában az első kiképzést a csendőrök a csendőr iskolában kapták, a továbbképzés a vevőállomással ellátott parancsnokságnál történt. A híradó szolgálatra vonatkozó utasítások kifejezetten előírták, hogy minden ilyen parancsnokság köteles gondoskodni a rádió vevőkészülék kezelésében jártas csendőrök kiképzéséről. A vevőállomások kezeléséhez szükséges ismereteket egyrészt a készülékekkel kiadott „Kezelési Szabályok” tartalmazták, másrészt maguk a híradó utasítások írták elő.²⁶

A szükséges műszaki szakismeretek mellett azonban a híradó szolgálatot teljesítő legénységnek további, főként szakmai követelményeket is teljesítenie kellett. Mint teljes értékű csendőrnek ismernie kellett mind az egyenruhás, mind a polgári ruhás járőrök szolgálatának szabályait, mert ezek hiányában a rádiófelderítés helyszíni teendőivel nem tudott volna megbirkózni. A nyílt fellépés bekövetkezéséig minden feltűnést kerülnie kellett, így a szolgálat bizonyos járőrszolgálati tapasztalatot feltételezett.

Természetesen ismernie kellett az összes rádióforgalmi szabályt, valamint a rádióhullámok terjedési viszonyait, ami a rádió-felderítő szolgálatban nélkülözhetetlen alapkövetelmény volt. A híradó csendőrnek tájékozottnak kellett lennie mind a nemzetközi rádióegyezmények, mind az egyéb engedélyek alapján működő összes rádió-hírendszer terén, ismernie kellett azok szabályait és forgalmát, hogy felismerhesse a titkos és gyanút keltő, szabálytalan berendezéseket. Ezekon kívül előnyös volt, ha a híradó csendőr nyelvismerettel is rendelkezett és a gyorsírásban is jártas volt.

A műszaki ismereteket a híradó csendőrtől természetesen magas szinten várták el. A hírváltás üzembiztos lebonyolítása, a rádió-felderítő szolgálat eredményes teljesítése, és a híradó anyagok szakszerű karbantartása nagy precizitást és komoly elméleti ismereteket igényelt. Minden előtalált rádiókészüléket, vagy bármilyen felépítésű és rendszerű rádió berendezést a híradó csendőrnek fel kellett ismernie, és annak részeiből, tulajdonságaiból a nyomozás további teendőire, szükséges eljárás cselekményekre támpontokat kellett kiolvasnia.²⁷

A Magyar Királyi Csendőrség híradó szolgálatának tevékenysége a már említett három fő feladat köré csoportosítható:

- a) hírösszeköttetés biztosítása;
- b) rádió-felderítés és figyelés;
- c) híradó eszközök karbantartása és javítása.

A **rádió-felderítésnek** nemcsak az volt a célja, hogy a titkos adóállomásokat, vagy az ilyenek nem minősülő, de engedély nélkül sugárzó egyéb adóállomásokat felderítse és ártalmatlanná tegye, hanem az is, hogy megállapítsa mi volt a rendeltetésük, kikkel, milyen állomásokkal és milyen összeköttetésben álltak. Ennek az elvi meghatározásnak büntetőjogi és nyomozástani vonatkozásai is voltak. Büntetőjogi szempontból az engedély nélkül működő adóállomás tulajdonosának cselekménye az 1939. évi, a honvédelemről szóló törvény alapján vétségnek, háború idején büntettnek minősült.²⁸ Ha azonban az állomás bizonyíthatóan kémtevékenységhez kapcsolódott, és mint ilyen a titkos állomások fogalma alá tartozott, a cselekmény a katonai büntető törvénykönyv 1930. évi szabályozása alapján már hűtlenségnek minősült.²⁹

Nyomozástani szempontból az adott állomás összes műszaki, forgalmi és személyi összeköttetéseit fel kellett deríteni. Ez a közbiztonsági szolgálat érdekeit szolgálta, mert az itt végzett alapos és körültekintő munka akár további eljárások megindítását is eredményezhette.³⁰

A rádió-felderítő szolgálat végrehajtó szervezetei a híradó szárny törzse – melyet a felderítő szolgálati teendők végzésének megfelelően szerveztek – valamint a híradó őrsök voltak. A híradó szárny törzsének és a híradó őrsöknek rádió felderítő szolgálati teendői megfigyelésre, lehallgatásra, irány- és távolságmérésekre, feltűnés nélküli puhatolásra, végül nyílt fellépésre oszthatók. A felsorolt teendők egyik részét a szolgálati helyiségekben, másik részét pedig a helyszínen hajtották végre. A helyszíni szolgálatokra rendszerint polgári ruhában vonultak ki a híradó csendőrök.³¹ Mozgó és hordozható berendezésekkel felszerelt járőrök útján a feltételezett helyszínen megtörtént a „közférfkőzés” ami igen gondos, tervszerű és türelmet igénylő munka volt, ugyanis a cél minden esetben a rádiókészülék előtalálása és tulajdonosának kézre kerítése volt anélkül, hogy az eszközt eltűntessék vagy megsemmisítsék.

A híradó őrsökon és a rádióállomásokon azokat a helyiségeket, melyek a készülékek elhelyezésére szolgáltak, és amelyekben a híradó szolgálat érdemi lebonyolítása történt híradó szolgálati helyiségeknek nevezték és úgynevezett tiltott helyiségek voltak. A rádió hírendszer, és annak összes forgalmi adata szintén titkos volt.³² Fontos megemlíteni, hogy a híradó szolgálat bszolgálatnak számított, tehát az objektumrend, a be- és kiléptetési szabályok, valamint az általános rendiség mellett úgy tekintettek e szakfeladatra, mint a szervezeti eredményesség egyik zálogára.³³

A híradó őrsök a **megfigyelő szolgálat** teljesítése során rádiókészülékek mellett ülve, a kiutalt hullámkörzetekben vagy hullámhosszokon, fejhallgató és egyéb rögzítő, jelfogó berendezések segítségével szerezték meg azokat az adatokat, melyeket később a nyomozásoknál felhasználhattak. Ezt a tevékenységet azonban a híradó szakterület nem végezhetette önállóan. A közbiztonsági őrsök legénysége is segítségükre lehetett, akár szabadidejében is. Szórakoztató célú rádiókészülékükön a különböző állomások műsorait hallgatva előfordulhatott, hogy furcsa, Morse-jelekhez hasonló kopogások vagy gyanút keltő beszélgetések zavarták meg az adást. Ezt a körülményt szolgálati jegyben röviden közölték a legközelebbi híradó őrs parancsnokával. Részletesen meg kellett jelölniük az időpontot, valamint hogy mely ismert állomáson vagy állomás mellett mit (jeleket vagy beszédet) hallottak.³⁴ Ezt a szolgálati feladatot támogató közreműködésnek nevezték.

A rádió-felderítést elősegítő tevékenységek mellett **hírszolgáltatással** kapcsolatos szolgálati feladatok is hárultak a csendőr őrsökre. A Nyomozó Osztály-parancsnokság keretében működő csendőrségi hírközpontot minden esetben gyors és pontos híryanaggal kellett ellátni. A rendszer az őrs-parancsnokokat tekintette a legfontosabb hírszerzőknek, akik közvetlenül vagy járőreik útján közvetve, mondhatni „első kézből” a hírforrásoktól (polgári egyének feljelentése, közlése, személyes észlelés stb.) kapják a híryanagot. Elsősorban tehát a csendőr őrsök kötelessége volt a hírközpont megfelelő minőségű, használható híryanaggal ellátni. Ilyen használható híryanagnak tekinthetők a rendkívüli esetek, amelyeket az őrs-parancsnokok mint „Eseményjelentést” kötelesek voltak a csendőrségi hírközponthoz felterjeszteni.³⁵ Hasznos híryanag volt továbbá a „Nyomozati Értesítő” részére felterjesztett „Nyomozati bejelentés” is. A hírközpont a feldolgozott híryanagot csoportosítva eseményösszesítésekbe, illetve sajtóközleményekbe foglalta össze. Előbbit a csendőrségi (vagy katonai) illetékes parancsnokságoknak, szervezeteknek, utóbbit a Magyar Országos Tudósító útján a sajtónak küldték meg. 1933. és 1938. között a hírszolgálat évente átlagosan 116 eseményösszesítést és 224 sajtóközleményt adott ki. A jelzett 6 év alatt összesen 694 eseményösszesítést 1072 különböző híryanaggal, valamint 1347 sajtóközleményt 5620 híryanaggal adott ki a csendőrségi hírközpont.³⁶

A híradó szakterület legkevésbé elismert, de talán a legnagyobb hozzáértést és precizitást igénylő feladata volt a **rádiókészülékek karbantartása és nyilvántartása**. A szakfeladat logisztikai szempontból is jelentős volt, mivel a rádióállomások több anyagnemből álltak, melyek sajátosságai különböztek a legtöbb csendőrségi felszerelésétől. Azok az anyagok, melyek együttesen szükségesek voltak egy vevőállomás működőképességéhez, a rádióállomás készletét képezték. A rádióállomás készletnek egyik tartozéka maga a készülék volt, tehát a készülék egyedül nem minősülhetett állomásnak, viszont az állomás sem volt a készülék fogalma alá vehető. Minden készüléknek törzsszáma, minden állomáskészletnek pedig hívószáma volt. Ez kulcsszerepet játszott a készülékek és állomáskészletek megnevezésénél és nyilvántartásánál. Ha a készüléket egy állomáson kicserélték, azzal az állomás hívószáma nem változott. A rádióállomásokat törzskönyvvel látták el, amely a leltári lap és az anyakönyvi lap egyesített alakja volt. Ezt az összetett nyilvántartási rendszert a híradó egységek szétszórt elhelyezéséből eredő különleges szakmai szempontok tették szükségessé. A rendszer lényege az volt, hogy az állomáskészlet tartozékának bármilyen változását a rádióállomás törzskönyvében csak a kicserélt cikkekre vonatkozólag kellett bevezetni, míg a többi nyilvántartási adat változatlan maradt.³⁷ Az egyes javítások és cserék tehát jól dokumentáltak és a hírendszer bármely

pontján nyomon követhetők voltak. Látható, hogy ez a tevékenység sok időt és energiát igényelt a híradó csendőröktől.

Összességében tehát a Magyar Királyi Csendőrség híradó szolgálatának szervezésénél figyelembe vették a kor műszaki újdonságaiban rejlő lehetőségek minél hatékonyabb kihasználását, és szem előtt tartották a támogatni kívánt fő szervezeti cél elérését. A híradó szolgálat minden ágazata rugalmasan alkalmazkodott a kívánalmakhoz úgy, hogy önmaga fejlesztését is megvalósította. A híradó alakulatok szolgálati feladatának szabályozásakor mindig arra törekedtek, hogy az minél kevésbé különbözzön a csendőrség többi alakulatától, megőrizve ezzel a szervezet jellegét. Figyelemmel voltak arra, hogy a közbiztonsági híradó szolgálat különböző szintjein szükséges szakismereteket a felhasználók csoportosítva, csak a rájuk vonatkozó mértékben kapják meg, de azokat készség szinten képesek legyenek alkalmazni. Ezért készült például a csendőrségi Híradó Utasításból (az ún. Cs-28-ból) egy Cs-28/a jelzésű kivonat is.³⁸ Ez nem tárgyalta a bizalmas természetű és egyéb olyan rendelkezéseket, melyek kizárólag a híradó alakulatokra tartoztak, viszont kézikönyvszerű segédletet adott a közbiztonsági szolgálatot teljesítő csendőröknek a támogató közreműködés megvalósításához.

Megállapítható tehát, hogy a híradó szolgálat szervesen illeszkedett a csendőrség szolgálati tevékenységeinek sorába, bár teljes kiépülését a háború megakadályozta. Az 1944. augusztus 1-én létrehozott nagyváradi híradó szárny-parancsokság már csak kerete maradt a tervezett új alakulatoknak. A rendszer teljes kiépülése és háború utáni fennmaradása nagyban gyorsíthatta volna a rendőrségi közbiztonsági rádióhálózat létrehozását.

Jegyzetek:

¹ HOLLÓS

² PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar központosított, közbiztonsági őrtisztület 1881-1945.* ; PRESZLY ; REKTOR

³ PARÁDI: A polgári magyar állam első központosított közbiztonsági szerve a Magyar Királyi Csendőrség.

⁴ PARÁDI: A polgári magyar állam közrendvédelem-történeti kutatásai a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaságnál.

⁵ PRESZLY : op.cit. : 17-29.p.

⁶ A *Csendőrségi Lapok* 1907-től 1919-ig (I-XIII. évfolyamok) és 1924-től 1944-ig (XIV-XXXIV. évfolyamok) jelentek meg. A lapot csendőr tisztek szerkesztették. Szakmai folyóirat volt, amely jelentős szerepet játszott a személyi állomány ön- és továbbképzésében. Havonta, egyes időszakokban kéthetente jelent meg. A folyóiratot az újságterjesztés keretében ugyan nem forgalmazták, azonban valamennyi csendőr őr megvásárolta. Az őrökön létesített könyvtárakban a periodika számai megtalálhatóak voltak és e könyvtárakat látogathatóvá tették a magyar lakosság arra érdemes tagjai számára is. A lap önfenntartó volt. Bevételeiből állították elő az évente kiadásra kerülő *Csendőrségi Zsebkönyv*-eket. A magyar pártállam időszakában a folyóirat példányait megsemmisítették, csupán néhány példány maradt meg a legnagyobb közkönyvtárakban. Azonban ma már az évfolyamok az országhatáron belül csak különböző közgyűjteményekben lelhetők föl. Az Amerikai Egyesült Államokban működő Magyar Királyi Csendőr Bajtársi Közösség azonban a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság segítségével a folyóiratot digitalizálta, melyet a világhálóra felhelyezett, ahol a folyóirat valamennyi száma megtekinthető és térítésmentesen letölthető. www.csendor.com

⁷ KÖVENDY

⁸ REKTOR : op.cit.

⁹ PARÁDI: *A határszéli csendőrség 1891-1914.* ; PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1891-1914. ; PARÁDI: A polgári magyar állam első központosított közbiztonsági szerve a Magyar Királyi Csendőrség. op.cit. ; PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség megalakulása és működése 1881-1918. ; PARÁDI: La gendarmerie hongroise: naissance et fonctionnement 1881-1914. ; PARÁDI: A határszéli csendőrség állambiztonsági feladatai. ; PARÁDI: A csendőrtisztképzés és a fizetési osztályokba sorolt állami alkalmazottak szakvizsgarendszere. ; PARÁDI: A csendőrség magyarországi története. ; PARÁDI: Tények és érzelmek egy hajdan volt magyar rendvédelmi testület kapcsán. ; PARÁDI: Csendőrség-történeti kutatások a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaságnál. ; PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti szolgálata. ; PARÁDI: Csendőrség és a XIX-XX. századi magyar rendszerváltások, a csendőrség helye a polgári magyar rendvédelemben. ; PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség szervezete. ; PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség szolgálati tevékenységei. ; PARÁDI: A csendőrség teendői az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királysága külső határainak őrzetében. ; PARÁDI: A XIX-XX. századi magyar rendszerváltások és a csendőrség. ; PARÁDI: Az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királyságának határszéli csendőrsége.

¹⁰ PARÁDI : *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtisztület 1881-1945.* : op.cit.

¹¹ SZAKÁLY: *A magyar tábori csendőrség*. ; SZAKÁLY: *A magyar tábori csendőrség története 1938-1945.* ; SZAKÁLY: *A Horthy-hadsereg tábori csendőrségének megszervezése és alkalmazása a II. világháború idején 1938-1944.* ; SZAKÁLY: *Egy közbiztonsági testület létrehozása és feladata a XIX-XX. század fordulóján.* ; SZAKÁLY: *Néhány gondolat a volt Magyar Királyi Csendőrségről.* ; SZAKÁLY: *A Magyar Királyi Csendőrség, az első központosított magyar közbiztonsági őrtestület.* ; SZAKÁLY: *Az Osztrák-Magyar Monarchia hadseregének tábori csendőrsége. (Rövid áttekintés.)* ; SZAKÁLY: *A Magyar Királyi Csendőrség 1919-1941.* ; SZAKÁLY: *Akik a Magyar Királyi Csendőrséget — 1938 és 1945 között — vezették.* ; SZAKÁLY: *A magyar tábori csendőrség története 1938-1945.*

¹² CSAPÓ

¹³ KAISER

¹⁴ HEGEDŰS

¹⁵ PASKAY, 57.p.

¹⁶ HAEFFLER: 574.-576.p.

¹⁷ A nemzetközi bűnügyi rádió hírszolgálat Berlinben, Budapesten, Pozsonyban, Bukarestben, Zürichben, Oslóban, Szófiában, Rómában, Hágában és Brüsszelben működtetett rádió adóállomásokat, melyek közül a berlini adóállomás a hírendszert vezetőállomása volt.

BARTOS: *A rádió a közbiztonság szolgálatában.* I. rész 67.p.

¹⁸ Loc. cit. 68.p.

¹⁹ BARTOS: *A híradó őrsök szolgálatáról.* 35.p.

²⁰ PARÁDI : *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* 62.p. ; PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség szervezete.* : op.cit.

²¹ Így őrs települt Budapesten, Székesfehérváron, Szombathelyen, Pécsen, Szegeden, Debrecenben, Miskolcon, Kassán, Kolozsváron, Marosvásárhelyen, valamint Ungváron, őrsönként hat főnyi legénységgel.

BARTOS: *A rádió a közbiztonság szolgálatában.* op.cit. I-IV.rész.

²² Loc.cit.

²³ BARTOS: *A híradóőrsök szolgálatáról* 35. p. op.cit.

²⁴ BARTOS: *A rádió a közbiztonság szolgálatában.* op.cit. I. rész 68.p. ; DEÁK

²⁵ Loc.cit. II. rész 103. p.

²⁶ Loc.cit. III. rész 132. p.

²⁷ Loc.cit. II. rész 99. p.

²⁸ *Vétséget követ el és két évig terjedhető fogházzal büntetendő, aki:*

1. engedély nélkül rádió adó- (adó-vevő-) készüléket vagy berendezést létesít vagy tart üzemben;

2. híradásra (hírközvetítésre) alkalmas állapot tilalom ellenére tart vagy hírközvetítésre felhasznál.

(2) Háború idején az (1) bekezdésben meghatározott cselekmény büntetett és öt évig terjedhető börtönnel büntetendő.

(3) A jelen §-ban meghatározott bűncselekmény esetében elközsának van helye akkor is, ha a bűnvádi eljárást senki ellen sem lehet megindítani.

1939/II.tc. 200. § (1)

²⁹ 1930/III.tc. 57-71. §

³⁰ BARTOS: *A rádió a közbiztonság szolgálatában.* op.cit. IV. rész 162. p.

³¹ Loc. cit. 163. p.

³² Loc. cit. II. rész 103. p.

³³ PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség szolgálati tevékenységei.* : op.cit. ; PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* : op.cit. ; PARÁDI: *A magyar rendvédelem története.*

³⁴ BARTOS: *A híradó őrsök szolgálatáról.*

³⁵ NYUT. 47. §. valamint 9. mell. 164-188. p.

³⁶ CZEGLÉDI 592.p.

³⁷ BARTOS: *A rádió a közbiztonság szolgálatában.* op.cit. IV. rész 164. p. ; DEÁK: op.cit.

³⁸ BARTOS: *A híradó őrsök szolgálatáról.* op.cit.

A jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

MONOGRÁFIÁK, KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK

CSAPÓ: *A Magyar Királyi Csendőrség* — CSAPÓ Csaba: *A Magyar Királyi Csendőrség története 1881-1914.* Pécs, 1999, Pro Pannónia Kiadói Alapítvány. 186 p. HU-ISBN 963 90 7940 5. /Pannónia Könyvek./ HU-ISSN 0237-4277.

HOLLÓS — HOLLÓS Ervin: *Rendőrség, csendőrség VKF-2.* Budapest, 1971, Kossuth. 431 p. HU-ISBN —

KAISER — KAISER Ferenc: *A Magyar Királyi Csendőrség története a két világháború között.* Pécs, 2002, Pro Pannónia Kiadó Alapítvány. 175 p. HU-ISBN 963 90 7982 0. /Pannónia Könyvek/ HU-ISSN 0237-4277.

PARÁDI: *A határszéli csendőrség 1891-1914.* — PARÁDI József: *A határszéli csendőrség 1891-1914.* Budapest, 1984, Határőrség. 94 p.

PARÁDI: *A magyar rendvédelem története.* — PARÁDI József et. al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története.* Budapest, 1995, Tipico Design Kft. 317 p. HU-ISBN 963 04 6215 X.

- PARÁDI : *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtisztület 1881-1945.* — PARÁDI József: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtisztület 1881-1945.* Budapest, 2012, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 281 p. HU-ISBN 978 963 08 4794 0. /A magyar rendvédelem-történet öröksége, 2./ HU-ISSN 2062-8447.
- PRESZLY — PRESZLY Lóránd: *A Magyar Királyi Csendőrség története 1881-1919.* Budapest, 1920, Honvédelmi Sajtóvállalat. 142 p.
- REKTOR — REKTOR Béla: *A Magyar Királyi Csendőrség oknyomozó története.* Cleveland Ohio USA, 1980, Árpád Könyvkiadó Vállalat. 552 p. USA-ISBN 0 934214 01 8.
- SZAKÁLY: *A magyar táborigazgatás csendőrsége.* — SZAKÁLY Sándor: *A magyar táborigazgatás csendőrsége.* Budapest, 1990, Zrínyi. 154 p. HU-ISBN 963 32 6560 6.
- SZAKÁLY: *A magyar táborigazgatás csendőrsége története 1938-1945.* — SZAKÁLY Sándor: *A magyar táborigazgatás csendőrsége története 1938-1945.* Budapest, 2000², Ister. 173 p. HU-ISBN 963 92 4328 0.
- ALMANACHOK**
- HAEFFLER — HAEFFLER István (szerk.): *Magyar Országgyűlési Almanach az 1939-1940. évi országgyűlésről.* Budapest, 1940, Felsőház Elnöki Hivatala.
- GYŰJTEMÉNYES KÖTETEK**
- KÖVENDY — KÖVENDY Károly et al. (szerk.): *A Magyar Királyi Csendőrség. A törvény és a rend védelmében 1881-1945.* Toronto, 1973, Sovergin Press. 430 p.
- TANULMÁNYOK**
- HEGEDŰS — HEGEDŰS Ernő: A Magyar Királyi Csendőrség harc- és gépjárművei. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIII.évf. (2013) 27-28-29-30.sz. 89-100.p HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2012. február 15-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett magyar közbiztonság-történeti tudományos szimpozium-sorozatnak a „A XIX-XX. századi európai és magyarországi csendőrségek.” című XIII. szimpoziumján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1891-1914 — PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1891-1914. *Hadtörténelmi Közlemények*, CIII.évf. (1988) 1.sz. 56-92.p. HU-ISSN 0017-6540.
- PARÁDI: A polgári magyar állam első központosított közbiztonsági szerve a Magyar Királyi Csendőrség. — PARÁDI József: A polgári magyar állam első központosított közbiztonsági szerve a Magyar Királyi Csendőrség. *Belügyi Szemle*, XXXVII.évf. (1989) 2.sz. 35-40.p. HU-ISSN 0133-6738.
- PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség megalakulása és működése 1881-1918. — PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség megalakulása és működése 1881-1918. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, VII.évf. (1997) 8.sz. 78-83.p HU-ISSN 1216-6774.. A tanulmány korábbi változata 1996. október 29.-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A napóleoni közbiztonsági őrtisztület útja Párizstól – Itálián és Ausztrián keresztül – Budapestig” című VIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI József: La gendarmerie hongroise: naissance et fonctionnement 1881-1914. — PARÁDI József: La gendarmerie hongroise: naissance et fonctionnement 1881-1914. [A magyar csendőrség szervezete és működése 1881-1914.] *Revue de la gendarmerie nationale*, [A Francia Nemzeti Csendőrség Folyóirata] LI.évf. (2002) 205.sz. 109-114.p. FR-ISSN 1243-5619.
- PARÁDI: Csendőrség és a XIX-XX. századi magyar rendszerváltozások, a csendőrség helye a polgári magyar rendvédelemben. — PARÁDI József: Csendőrség és a XIX-XX. századi magyar rendszerváltozások, a csendőrség helye a polgári magyar rendvédelemben. 311-326.p. In GAÁL Gyula — HAUZINGER Zoltán (szerk.): *Tanulmányok „Quo vadis rendvédelem? Szabadságjogok, társadalmi kötelezettségek és a biztonság” című tudományos konferenciáról.* Pécs, 2004, Magyar Hadtudományi Társaság Határőrizeti Szakosztályának Pécsi Szakcsoportja. 390 p. HU-ISBN —/Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, III./ HU-ISSN 1589-1647.
- PARÁDI: A határszéli csendőrség állam-biztonsági feladatai. — PARÁDI József: A határszéli csendőrség állam-biztonsági feladatai. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XI. évf. (2005) 14.sz. 91-94.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata — német nyelven — 2002. februárjában Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett tudományos szimpozium-sorozatnak a „Csendőrség Magyarországon” című II. szimpoziumján. A publikált tanulmány az előadás javított bővített és átdolgozott változata.

- PARÁDI: A csendőrtisztképzés és a fizetési osztályokba sorolt állami alkalmazottak szakvizsgarendszere. — PARÁDI József: A csendőrtisztképzés és a fizetési osztályokba sorolt állami alkalmazottak szakvizsgarendszere. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XIII. évf. (2007) 16.sz. 100-104.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2002. november 12.-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak „A rendvédelmi szakképzés története” című XVI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A csendőrség magyarországi története. — PARÁDI József: A csendőrség magyarországi története. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19.sz. 63-87.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2005. október 06.-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: Csendőrség-történeti kutatások a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaságnál. — PARÁDI József: Csendőrség-történeti kutatások a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaságnál. *Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiones Historiae Praesidii Ordinis)* XVIII. évf. (2009) 31-32. sz. 156-168.p. HU-ISSN 1785-3257.
- PARÁDI: Tények és érzelmek egy hajdan volt magyar rendvédelmi testület kapcsán. — PARÁDI József: Tények és érzelmek egy hajdan volt magyar rendvédelmi testület kapcsán. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVII. évf. (2009) 20.sz. 93-99.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2006. szeptember 29.-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A XIX-XX. századi magyar forradalmak hatása nemzeti rendvédelmi rendszerünkre” című XX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti szolgálata. — PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti szolgálata. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XIX. évf. (2010) 22.sz. 77-91.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2008. október 10.-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Másfél évszázad rendszerváltozásainak hatásai nemzeti rendvédelmünkre” című XXII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség szervezete. — PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség szervezete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXI. évf. (2011) 24. sz. 80-90.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2009. december 3-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett magyar rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Csendőrség Ausztria-Magyarországon, illetve Ausztriában és Magyarországon 1849-2005.” című XXIV. konferenciáján. A tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség szolgálati tevékenységei. — PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség szolgálati tevékenységei. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXI. évf. (2011) 24. sz. 91-99.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2009. december 3-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett magyar rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Csendőrség Ausztria-Magyarországon, illetve Ausztriában és Magyarországon 1849-2005.” című XXIV. konferenciáján. A tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A csendőrség teendői az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királysága külső határainak őrzésében. — PARÁDI József: A csendőrség teendői az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királysága külső határainak őrzésében. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXI. évf. (2011) 24.sz. 100-118.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2009. december 13-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Csendőrség Ausztria-Magyarországon illetve Ausztriában és Magyarországon 1849-2005.” című XXIV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

- PARÁDI: Az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királyságának határszéli csendőrsége.
- PARÁDI: A polgári magyar állam közrendvédelem-történeti kutatásai a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaságnál.
- PARÁDI: A XIX-XX. századi magyar rendszerváltások és a csendőrség.
- SZAKÁLY: A Horthy-hadsereg tábori csendőrségének megszervezése és alkalmazása a II. világháború idején 1938-1944.
- SZAKÁLY: Egy közbiztonsági testület létrehozása és feladata a XIX-XX. század fordulóján.
- SZAKÁLY: Néhány gondolat a volt Magyar Királyi Csendőrségről.
- SZAKÁLY: A Magyar Királyi Csendőrség, az első központosított magyar közbiztonsági őrtestület.
- SZAKÁLY: Az Osztrák-Magyar Monarchia hadseregének tábori csendőrsége. (Rövid áttekintés.)
- SZAKÁLY: A Magyar Királyi Csendőrség 1919-1941.
- PARÁDI József: Az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királyságának határszéli csendőrsége. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXII. évf. (2012) 26.sz. 81-104.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2011. november 11-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Militarizmus és demilitarizmus a XIX-XX. századi magyar állam rendvédelmében.*” című XXVI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI József: A polgári magyar állam közrendvédelem-történeti kutatásai a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaságnál. *Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiotones Historiae Praesidii Ordinis)*, XXI.évf. (2012) 37-38.sz. 200-211.p. HU-ISSN 1785-3257.
- PARÁDI József: A XIX-XX. századi magyar rendszerváltások és a csendőrség. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXII. évf. (2012) 25.sz. 104-113.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2010 december 6.-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*A közbiztonság közös Kárpát-medencei örökségünk*” című XXV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- SZAKÁLY Sándor: A Horthy-hadsereg tábori csendőrségének megszervezése és alkalmazása a II. világháború idején 1938-1944. *Hadtörténelmi Közlemények*, XCIV.évf. (1981) 3.sz. 376-402.p. HU-ISSN 0017-6540.
- SZAKÁLY Sándor: Egy közbiztonsági testület létrehozása és feladata a XIX-XX. század fordulóján. *RTF Főiskolai Figyelő Plusz*, I.évf. (1990) 2.sz. 213-218.p. HU-ISSN 0866-4404.
 Második kiadás: In SZAKÁLY Sándor (szerk.): *Hadsereg, politika, társadalom*. Budapest, 1991, Lánchíd kiadó. 7-16.p. HU-ISBN 963 74 9700 5.
 Harmadik kiadás: In Á. VARGA László (szerk.): *Társadalmi konfliktusok*. Salgótarján, 1992, Nógrád Megyei Levéltár. 325-330.p. HU-ISBN 963 72 4304 6. /Rendi társadalom - polgári társadalom, 3./ HU-ISSN 2060-2332.
- SZAKÁLY Sándor: Néhány gondolat a volt Magyar Királyi Csendőrségről. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, I.évf. (1991) 1.sz. 38-44.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1990. április 24-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*A magyar rendvédelmi testületek és az önkormányzatok kapcsolata 1848-1945.*” című I. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- SZAKÁLY Sándor: A Magyar Királyi Csendőrség, az első központosított magyar közbiztonsági őrtestület. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, III.évf. (1993) 4.sz. 51-58.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1992. szeptember 29-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*A dualista Magyarország rendvédelme.*” című IV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- SZAKÁLY Sándor: Az Osztrák-Magyar Monarchia hadseregének tábori csendőrsége. (Rövid áttekintés.) *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, IV.évf. (1994) 5.sz. 55-58.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1993. szeptember 21-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Háború, forradalom, trianon.*” című V. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
 Német nyelvű kiadás: Die Feldgendarmerie des Heeres der Österreichisch-ungarischen Monarchie. (Kurze übersicht.) *Illustrierte Rundschau der Österreichischen Bundesgendarmerie*. [Az Osztrák Szövetségi Csendőrség illusztrált közleményei.] XLIX.évf. (1996) 364.sz. 29-37.p. ISSN 0019-2511.
- SZAKÁLY Sándor: A Magyar Királyi Csendőrség 1919-1941. *Szivárvány*, XVI.évf. (1995) 1.sz. 136-147.p. HU-ISSN 0270-5508.
 Második kiadás: *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, V.évf. (1995) 6.sz. 122-129.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1994 októberében Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által

szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme.*” című VI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

SZAKÁLY: Akik a Magyar Királyi Csendőrséget — 1938 és 1945 között — vezették.

— SZAKÁLY Sándor: Akik a Magyar Királyi Csendőrséget — 1938 és 1945 között — vezették. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXI.évf. (2011) 24.sz. 136-154.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2009. december 3-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Csendőrség Ausztria-Magyarországon, illetve Ausztriában és Magyarországon 1849-2005.*” című XXIV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

CIKKEK

BARTOS: A híradó őrsök szolgálatáról.

— BARTOS Ödön: A híradó őrsök szolgálatáról. *Csendőrségi Lapok*, XXX.évf. (1940.) 2. szám. 34-40.p.

BARTOS: A rádió a közbiztonság szolgálatában.

— BARTOS Ödön: A rádió a közbiztonság szolgálatában. *Csendőrségi Lapok*, I. rész XXXIII.évf. (1943.) 3.sz. 66-69.p.
II. rész XXXIII.évf. (1943.) 4. sz. 98-104.p.
III. rész XXXIII.évf. (1943.) 5.sz. 130-135.p.
IV. rész XXXIII.évf. (1943.) 6.sz. 162-164.p.

CZEGLÉDI

— CZEGLÉDI Jenő: A csendőrség hírszolgálatáról. *Csendőrségi Lapok* XXIX.évf. (1939.) 17. szám 591-593.p.

DEÁK

— DEÁK Kálmán: A híradócsendőr életéből. *Csendőrségi Lapok* XXXII. évf. (1942.) 20. szám 643-645.p.

PASKAY

— PASKAY Bernát: A Magyarország-i rádióberendezések történeti fejlődése. *Elektrotechnika*, XXVII.évf. (1934) 7-8.sz. 57-58.p.

KÉZIRATOK

SZAKÁLY: *Magyar táborig csendőrség 1938-1944.*

— SZAKÁLY Sándor: *Magyar táborig csendőrség 1938-1944.* Bölcsészdoktori disszertáció (ELTE-BTK) Kézirat. Budapest, 1981.

SZABÁLYZATOK

NYUT.

— *Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség nyomozóalakulatai számára.* (NYUT) Budapest, 1930, Pallas. 188 p.

JOGSZABÁLYOK

1930/III.tc.

— 1930/III.tc. a katonai büntetőtörvénykönyv életbeléptetéséről és a közönséges büntetőtörvények egyes rendelkezéseinek ezzel kapcsolatos módosításáról és kiegészítéséről.

1939/II.tc.

— 1939/II.tc. a honvédelemről.